

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MELHIORA VATELĒ [*MELCHIOR WATHELET*] VIEDOKLIS,
sniegts 2013. gada 23. augustā¹

Lieta C-383/13 PPU

**M. G.,
N. R.**

pret

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie

(Raad van State (Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Direktīva 2008/115/EK — To trešo valstu valstspiederīgo atgriešana, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi — Izraidīšanas procedūra — 15. panta 6. punkts — Aizturēšanas pasākumi — Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts — Tiesību uz aizstāvību aizsardzības princips — Tiesības tikt uzklautām

I – Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko ir iesniegusi *Raad van State* [Valsts padome] (Nīderlande) 2013. gada 5. jūlijā, tika ierosināts tiesvedībā starp *G.* k-gu un *R.* k-gu, diviem trešās valsts valstspiederīgajiem, kuri Nīderlandē uzturas nelikumīgi, un *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* [drošības un tieslietu valsts sekretāru] (turpmāk tekstā – “*Staatssecretaris*”) par viņu aizturēšanas pagarināšanas pasākumu, kas veikti, piemērojot Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvu 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi² (turpmāk tekstā – “*Atgriešanas*” direktīva”), 15. panta 6. punktu, tiesiskumu, ņemot vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “*Harta*”) 41. panta 2. punkta a) apakšpunktu.

2. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka pamatnosacījumi saistībā ar *G.* k-ga un *R.* k-ga aizturēšanas pasākumu pagarināšanu tika izpildīti, jo šie pasākumi bija pamatoti ar *G.* k-ga un *R.* k-ga nesadarbošanos viņu nogādāšanai līdz robežai un to, ka trūka trešās valsts dokumentu šādam mērķim.

3. Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka šo pasākumu izstrādē ir tikušas pārkāptas *G.* k-ga un *R.* k-ga tiesības uz aizstāvību.

4. Jautājums, kas uzdots šajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, attiecas uz Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā paredzētajām jebkuras personas tiesībām tikt uzklautai, pirms pret to tiek pieņemts viņu skarošs nelabvēlīgs individuāls lēmums, un šo tiesību pārkāpuma juridiskajām sekām.

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — OV L 348, 98. lpp.

5. Iesniedzējtiesa šaubās, pirmkārt, par to, vai tiesību uz aizstāvību ievērošanas vispārējā principa pārkāpums no valsts iestādes puses, kas izdarīts, izstrādājot aizturēšanas pagarināšanas pasākumu “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punkta izpratnē, bez nosacījumiem un katrā gadījumā paredz aizturēšanas atcelšanu, un, otrkārt, par iespēju līdzsvarot, no vienas puses, no šī pārkāpuma izrietošo ieinteresētās personas tiesību aizskārumu un, no otras puses, dalībvalsts intereses, kurām tiek kalpots ar aizturēšanas pagarināšanas pasākumu.

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

1. Harta

6. Hartas 41. panta ar nosaukumu “Tiesības uz labu pārvaldību” 1. un 2. punktā ir noteikts:

“1. Ikvienai personai ir tiesības uz objektīvu, godīgu un pieņemamā termiņā veiktu jautājumu izskatīšanu Savienības iestādēs un struktūrās.

2. Šīs tiesības ietver:

- a) ikvienas personas tiesības tikt uzklausi, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt;

[..].”

7. Hartas 47. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka “ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā”. Hartas 47. panta otrajā daļā tiek paredzētas tiesības ikvienai personai uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Šajā pantā ir precizēts, ka ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību. Atbilstīgi Hartas 48. panta 2. punktam ikvienam apsūdzētajam tiek garantētas tiesības uz aizstāvību.

8. Hartas 51. panta ar nosaukumu “Piemērošanas joma” 1. punktā ir paredzēts:

“Šīs Hartas noteikumi attiecas uz Savienības iestādēm un struktūrām, ievērojot subsidiaritātes principu, un uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus. Tādēļ tās ievēro tiesības un principus, kā arī veicina to piemērošanu saskaņā ar savām atbilstīgajām pilnvarām un ievērojot Savienības kompetenci, kas tai piešķirta Līgumos.”

2. “Atgriešanas” direktīva

9. “Atgriešanas” direktīvas 15. panta, kurš ietverts nodaļā par turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] izraidīšanas nolūkā, redakcija ir šāda:

“1. Ja vien konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vajākus piespiedu līdzekļus, dalībvalstis var aizturēt un turēt apsardzībā tikai to trešās valsts valstspiederīgo, kam paredzēts piemērot atgriešanas procedūras, lai sagatavotos atgriešanai un/vai veiktu izraidīšanas procesu, jo īpaši tad, ja:

- a) pastāv bēgšanas iespējamība vai

- b) attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais izvairās no atgriešanas vai izraidīšanas procesa vai traucē tā sagatavošanu.

Ikviena turēšana apsardzībā [aizturēšana] ir iespējami īsa, un tā turpinās tikai tik ilgi, kamēr veic izraidīšanas pasākumus, un to izpilda ar pienācīgu rūpību.

2. Rikojumu par turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] izdod administratīvās vai tiesas iestādes.

Rikojumu par turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] izdod rakstiski [rakstveidā] un norāda faktiskos un juridiskos iemeslus. Ja rikojumu par turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] ir izdevušas administratīvas iestādes, dalībvalstis:

- a) vai nu paredz rikojuma par turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] likumīguma ātru juridisku pārskatīšanu iespējami īsā laikā no turēšanas apsardzībā [aizturēšanas] sākuma brīža,
- b) vai arī nodrošina attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam tiesības vērsties tiesā, lai tā iespējami īsā laikā lemtu par viņa turēšanas apsardzībā [aizturēšanas] likumību un pieņemtu attiecīgu lēmumu pēc iespējas ātrāk no attiecīgā tiesas procesa sākšanas brīža. Šādā gadījumā dalībvalstis nekavējoties informē attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo par iespēju veikt šādas darbības.

Attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo nekavējoties atbrīvo, ja turēšana apsardzībā [aizturēšana] nav likumīg[a].”

3. Visos gadījumos turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] pārskata ar pamatotu regularitāti vai nu pēc attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā pieteikuma saņemšanas, vai *ex officio*. Pagarinātas turēšanas apsardzībā [aizturēšanas] gadījumā tiesu iestāde uzrauga minēto pārskatīšanu.

4. Ja izrādās, ka tiesisku vai citu apsvērumu dēļ izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla, vai ja 1. punktā noteiktie apstākļi vairs nepastāv, turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] vairs neuzskata par pamatotu un attiecīgo personu nekavējoties atbrīvo.

5. Turēšana apsardzībā ir spēkā tik ilgi, kamēr saglabājas 1. punktā noteiktie apstākļi un kamēr tā ir nepieciešama, lai nodrošinātu sekmīgu izraidīšanu. Katra dalībvalsts nosaka ierobežotu turēšanas apsardzībā laikposmu, kas nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus.

6. Dalībvalstis nedrīkst pagarināt 5. punktā minēto termiņu, izņemot pagarinājumu uz ierobežotu laikposmu, kas saskaņā ar valsts tiesību aktiem nepārsniedz papildu divpadsmit mēnešus gadījumos, ja neatkarīgi no to pamatotiem centieniem izraidīšanas procedūra varētu ieilgt šādu iemeslu dēļ:

- a) attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais atsakās sadarboties vai
- b) kavējas vajadzīgo dokumentu saņemšana no trešām valstīm.”

B – *Nīderlandes tiesības*

10. Atbilstīgi Vispārējā administratīvo tiesību likuma (*Algemene wet bestuursrecht*) 2:1. panta 1. punktam ikkatrai personai var palīdzēt vai to var pārstāvēt pilnvarotais, lai aizstāvētu tās intereses attiecībās ar iestādi.

11. Šī Vispārējā administratīvo tiesību likuma 4:8. panta 1. punktā tiek paredzēts, ka, pirms pieņemt lēmumu, kas, iespējams, būs nelabvēlīgs attiecīgajai personai, kura nav lūgusi [pieņemt] šādu lēmumu, iestāde tai ļauj izklāstīt savu viedokli par to, vai:

- a) lēmums ir pamatots ar ziņām par faktiem un ieinteresētās personas interesēm un
- b) ieinteresētā persona šīs ziņas nav sniegusi pati.”

12. Atbilstīgi 2000. gada Ārzemnieku likuma (*Vreemdelingenwet* 2000, turpmāk tekstā – “Vw 2000”) 59. panta 1. punkta ievadteikumam un a) apakšpunktam ārzemnieku, kurš uzturas nelikumīgi, *Staatssecretaris* var aizturēt ar mērķi viņu nogādāt līdz robežai, ja to prasa sabiedriskā kārtība vai valsts drošības intereses. Kā noteikts šī panta 5. punktā, 1. punktā paredzētā aizturēšana nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus. Atbilstīgi šī panta 6. punktam 5. punktā noteiktais laikposms var tikt pagarināts vēl uz 12 mēnešiem, ja, neraugoties uz visām saprātīgām pūlēm, ir iespējams, ka nogādāšana līdz robežai ieilgs, jo ārzemnieks nesadarbojas vai trūkst nepieciešamo dokumentu no trešām valstīm.

13. 2000. gada Ārzemnieku lēmuma (*Vreemdelingenbesluit* 2000) 5.1.a panta 1. punktā ir paredzēts, ka ārzemnieku, kurš uzturas nelikumīgi, var aizturēt, to pamatojot ar sabiedriskā kārtības vai valsts drošības interesēm, ja:

- a) pastāv ārzemnieka bēgšanas iespējamība vai
- b) ārzemnieks izvairās vai traucē atgriešanās procedūru vai izraidīšanas procedūru.”

14. Vw 2000 94. panta 4. punkts paredz, ka *Rechtbank* [tiesa] atzīst par pamatotu prasību par aizturēšanas pasākumu, ja tā secina, ka tā ieviešana ir pretrunā Vw 2000 vai ka pēc visu attiecīgo interešu līdzsvarošanas tas neizrādās saprātīgi pamatots. Šādā gadījumā *Rechtbank* izdod rīkojumu pasākumu atcelt. Vw 2000 106. panta 1. punkts ļauj *Rechtbank* piešķirt ārzemniekam zaudējumu atlīdzību no valsts, ja tā izdod rīkojumu atcelt brīvību atņemošu pasākumu vai ja brīvības atņemšana ir jau tikusi atcelta, pirms ir izskatīts lūgums atcelt šo pasākumu. Šī panta 2. punktā ir paredzēts, ka 1. punktu piemēro *mutatis mutandis*, ja *Raad van State* Administratīvo strīdu izskatīšanas nodaļa izdod rīkojumu atcelt brīvību atņemošo pasākumu.

III – Pamattiesvedība un prejudiciālais jautājums

15. Ar 2012. gada 24. oktobra un 11. novembra lēmumiem G. k-gs un R. k-gs attiecīgi tika aizturēti atbilstīgi Vw 2000 59. panta 1. punkta ievadteikumam un a) apakšpunktam.

16. Ar 2013. gada 19. un 29. aprīļa lēmumiem, piemērojot Vw 2000 59. panta 6. punktu, uz laikposmu, kas nepārsniedz 12 mēnešus, tika pagarināti attiecīgi G. k-gam un R. k-gam noteiktie aizturēšanas pasākumi (turpmāk tekstā – “apstrīdētais lēmums”). Šie lēmumi tika pamatoti ar G. k-ga un R. k-ga nesadarbošanos viņu nogādei līdz robežai un ar to, ka vēl trūkst šim mērķim nepieciešamo trešās valsts izcelsmes dokumentu.

17. Ar 2013. gada 22. maija spriedumu un 2013. gada 24. maija spriedumu, kas tika pasludināts mutvārdos, *Rechtbank Den Haag* [Hāgas apgabala tiesa] atzina par nepamatotām attiecīgi G. k-ga un R. k-ga celtās prasības par apstrīdētajiem lēmumiem un noraidīja viņu prasījumus par zaudējumu atlīdzību.

18. *Rechtbank Den Haag* uzskatīja, ka *G.* k-gam nav ticis nodarīts kaitējums tādā apmērā, lai būtu pamatota lēmuma par viņa aizturēšanas pagarināšanu atcelšana. Šī tiesa šajā ziņā uzskatīja, ka no tās sanāksmes par tikšanos saistībā ar atgriešanos, kas norisinājās ar *G.* k-gu 2013. gada 5. aprīlī, izriet, ka viņam ir ticis izskaidrots, ka *Staatssecretaris* ir nodoms pagarināt aizturēšanu uz laikposmu, kas nepārsniedz 12 mēnešus, un ka viņam ir iespēja sazināties ar savu pilnvaroto pārstāvi. Kas attiecas uz *R.* k-gu, minētā *Rechtbank* arī uzskatīja, ka viņam nav ticis nodarīts kaitējums tādā mērā, kas pamatotu lēmuma par pagarināšanu atcelšanu. Kā uzskata šī *Rechtbank*, *R.* k-kgs un viņa padomdevējs pietiekami labi zināja par *R.* k-ga palikšanas aizturēšanā iemesliem, kā arī par to, kas tika sagaidīts no pēdējā minētā, lai cik vien iespējams ierobežotu aizturēšanas ilgumu.

19. *G.* k-gs un *R.* k-gs iesniedza apelācijas sūdzību par šiem spriedumiem, un tādējādi ar prasību par zaudējumu atlīdzību viņi vērsās *Raad van State* Administratīvo strīdu izskatīšanas nodaļā. Ņemot vērā to saistību pēc būtības, šīs abas lietas tika apvienotas.

20. Iesniedzējtiesa norāda, ka pamatnosacījumi saistībā ar aizturēšanas pasākumu pagarināšanu attiecībā uz *G.* k-gu un *R.* k-gu ir izpildīti. Tā piebilst, ka, piemērojot tās pastāvīgo judikatūru, ja šie nosacījumi netiktu ievēroti, aizturēšanas pasākums būtu pilnīgi noteikti prettiesisks, kā rezultātā tiktu noteikta tā atcelšana.

21. Pamatlietās nav ticis apstrīdēts, ka, sagatavojot apstrīdētos lēmumus, ir ticis pārkāpts tiesību uz aizstāvību princips, jo *Raad van State* šādi uzskatīja sakarā ar apelācijas sūdzību pārbaudi un arī savā lūgumā sniegt prejudiciālo nolēmumu.

22. Tomēr, kā uzskata iesniedzējtiesa, pārkāpumi, kas ir pieļauti, izstrādājot lēmumu par aizturēšanu vai tās pagarinājumu, automātiski nenoved pie secinājuma, ka aizturēšanas pasākums ir prettiesisks, un tādējādi arī ne pie šī pasākuma tūlītējas atcelšanas. Šajos gadījumos ir tikušas līdzsvarotas intereses tostarp starp, no vienas puses, interesēm, kurām kalpojusi aizturēšana, un, no otras puses, apmēru, kādā prettiesiskums ir nelabvēlīgs aizturētajiem. Citiem vārdiem sakot, ja visi šim nolūkam *Vw 2000* noteiktie pamatnosacījumi ir izpildīti, šādi pārkāpumi padara aizturēšanu vai tās pagarinājumu par prettiesisku, ja intereses, kurām kalpojusi šie pasākumi, nav saprātīgi samērīgas pārkāpuma nozīmei un interesēm, kuras tā aizskar.

23. Visbeidzot, kā uzskata iesniedzējtiesa, pēc lēmuma atcelšanas tā sagatavošanā un izstrādē konstatēto pārkāpumu dēļ iestādei parasti vēl ir iespēja novērst savas kļūdas, pieņemot pareizu lēmumu par šo pašu jautājumu. Tomēr iesniedzējtiesa uzsver, ka tādās aizturēšanas lietās kā šajā lietā *Nīderlandes* tiesības nepiedāvā *Staatssecretaris* šādu iespēju.

24. Norādot, ka tā uzdod Tiesai jautājumu tikai par juridiskajām sekām, kādas, ņemot vērā Savienības tiesības, tai būtu jānosaka tiesību uz aizstāvību pārkāpumam, *Raad van State* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Ja valsts pārvaldes iestāde pārkāpj vispārējo tiesību uz aizstāvību aizsardzības principu, kurš ir pausts arī [Hartas] 41. panta 2. punktā, pieņemot lēmumu par [termiņa] pagarinājumu, kā paredzēts [“Atgriešanas”] direktīvas 15. panta 6. punktā, vai uzreiz un visos gadījumos ir atļaujama aizturēšana?”

Vai šis vispārējais tiesību uz aizstāvību aizsardzības princips ļauj līdzsvarot intereses, kad papildus šī principa pārkāpuma smagumam un no tā izrietošo ārzemnieku tiesību aizskārumam tiek ņemtas vērā dalībvalsts intereses, kurām ir kalpojis aizturēšanas [termiņa] pagarinājums?”

IV – Par steidzamības tiesvedību

25. Savā 2013. gada 5. jūlija lēmumā *Raad van State* lūdz šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot Tiesas Reglamenta 107. pantā paredzēto steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedību.

26. Iesniedzējtiesa ir pamatojusi šo lūgumu, norādot, ka *G. k-gs* un *R. k-gs* turpina būt aizturēti un ka, ja tās prejudiciālā jautājuma pirmā daļa prasa atbildēt apstiprinoši, aizturēšana nekavējoties jāatceļ. Savukārt, kā uzskata iesniedzējtiesa, ja atbildei uz šo pirmo daļu ir jābūt noraidošai, no tā izriet, ka faktiski ir iespējams līdzsvarot intereses un ka iesniedzējtiesai tas ir jāīsteno, visīsākajos termiņos pārbaudot, vai šis līdzsvarošanas rezultātā aizturēšana ir jāatceļ. Iesniedzējtiesa ir arī norādījusi, ka zināms skaits analoģu lietu ir izskatīšanā dažādās Nīderlandes tiesās.

27. Tiesas otrā palāta pēc tiesneša referenta priekšlikuma un ģenerālvokāta uzklauššanas 2013. gada 11. jūlijā nolēma apmierināt iesniedzējtiesas pieteikumu lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedību.

V – Tiesai iesniegtie apsvērumi

28. Rakstveida apsvērumus iesniedza *G. k-gs* un *R. k-gs*, Nīderlandes valdība, kā arī Eiropas Komisija. Visi tāpat kā Polijas valdība sniedza savus mutvārdu apsvērumus 2013. gada 8. augusta tiesas sēdē.

29. *G. k-gs* norāda, ka Tiesa ir nospriedusi spriedumā lietā *Dokter u.c.*³, ka sabiedrības veselības aizsardzība var būt pamatojums tam, ka kompetentā iestāde veic pienācīgus pasākumus, pirms tam nepieprasot attiecīgās personas viedokli. Lietā, kurā tika pasludināts šis spriedums, runa bija par pasākumu veikšanu attiecībā uz mutes un nagu sērgas parādīšanos un izplatīšanos. Viņš arī norāda, ka Tiesa savā spriedumā apvienotajās lietās *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation/Padome* un Komisija⁴ ir spriedusi analogi. Tomēr *G. k-gs* uzskata, ka tādas būtiskas intereses kā sabiedrības veselības aizsardzība vai Savienības drošība neietilpst vērtējumā par jautājumu, vai būtu pagarināms aizturēšanas pasākums, kurš noteikts, lai veiktu izraidīšanu sakarā ar nelikumīgu uzturēšanos. Šajā lietā neesot runas par izņēmuma situāciju, kas pamato visu trešo valstu pilsoņu, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi un kuri ir aizturēti, tiesību uz aizstāvību strukturālu pārkāpumu. Viņš norāda, ka tiesības uz brīvību ir vienas no vislielākajām pamatbrīvībām un ka tās ir efektīvi jāaizsargā. *G. k-gs* piebilst, ka aizturētās personas parasti ir neaizsargātas. Turklāt, kā uzskata *G. k-gs*, attiecīgās iestādes spēj kādu laiku iepriekš paredzēt iespējamo aizturēšanas pasākuma pagarināšanu ārpus maksimālā sešu mēnešu aizturēšanas laikposma. Visbeidzot, viņš uzskata, ka nav ļoti grūti ievērot pasākumu organizēt procedūru tā, lai attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam un viņa pārstāvim būtu iespēja pienācīgi reaģēt saistībā ar paredzētā pasākuma aspektiem.

30. *R. k-gs* uzskata, ka valsts iestādes izdarīts tiesību uz aizstāvību pārkāpums pilnīgi noteikti un visos gadījumos paredz lēmuma par pagarināšanu atcelšanu un aizturēšanas atcelšanu, jo bez tiesiska lēmuma par pagarināšanu nav iespējams, ka aizturēšana pārsniedz sešus mēnešus. Viņš uzskata, ka nekad nav neiespējami veikt uzklauššanu sakarā ar lēmuma par [aizturēšanas] pagarināšanu pieņemšanu, kuras gaitā ieinteresētajai personai tiek izskaidrots tā mērķis, piemērojāmība un juridiskās sekas un šī persona tiek aicināta izteikties. Turklāt *R. k-gs* uzskata, ka tiesību uz aizstāvību princips ir tik fundamentāls pēc savas būtības un tā pārkāpums ir tik neatlīdzināms, ka šī principa pārkāpums neattaisno interešu līdzsvarošanu. *R. k-gs* norāda, ka interešu līdzsvarošana, kurā dalībvalsts interesēm ir loma aizturēšanas pagarināšanā, samazina tiesības uz aizstāvību līdz šķietamībai.

31. Kā uzskata *R. k-gs*, ja intereses bija jālīdzsvaro, tam bija jāsliecas par labu trešās valsts valstspiederīgā, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, labā, jo ir ticis pārkāpts tiesību uz aizstāvību princips, šis valstspiederīgais ir vājākās un atkarības pozīcijās un ka dalībvalstīm jau sen ir zināmas normas un procedūras, kuras attiecas uz tiesību uz aizstāvību ievērošanu un kuras tās var viegli ievērot.

3 — 2006. gada 15. jūnija spriedums lietā C-28/05 (Krājums, I-5431. lpp.).

4 — 2008. gada 3. septembra spriedums apvienotajās lietās C-402/05 P un C-415/05 P (Krājums, I-6351. lpp.; turpmāk tekstā – “spriedums apvienotajās lietās *Kadi I*”).

32. Nīderlandes valdība apgalvo, ka, lai gan valsts administratīvajās tiesībās ir dota iespēja tikt pārstāvētam ar pārstāvi administratīvajā posmā, pirms tiek veikti pasākumi “Atgriešanas” direktīvas ietvaros, šī iespēja nav no šīs direktīvas vai no kāda cita Savienības tiesību noteikuma izrietošs pienākums. Tā uzskata, ka valsts administratīvo tiesību pārkāpumam nebūtu uzreiz jārada secinājums, ka ir noticis Savienības tiesību uz aizstāvību pārkāpums.

33. Nīderlandes valdība norāda, ka aizturēšanās laikā ir notikušas atkārtotas tikšanās ar G. k-gu un R. k-gu. Tādējādi aizturēšanas un tās pagarinājuma motīvi tiem bija labi zināmi. Kā uzskata šī valdība, no pārkāpumiem pagarināšanas lēmuma izstrādē izvairījās vai tie tika attiecīgā gadījumā “novērsti”, jo attiecīgajām personām netika nodarīts tāds kaitējums, lai varētu secināt, ka ir tikušas pārkāptas to tiesības uz aizstāvību.

34. Tā apgalvo, ka tiesību uz aizstāvību pārkāpuma juridiskās sekas šajā gadījumā tiek noteiktas atbilstīgi valsts tiesībām. Šāds pārkāpums neparedzot atcelt aizturēšanu bez nosacījumiem un visos gadījumos. Šajā ziņā Nīderlandes valdība norāda, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru procesuālais pārkāpums ir pamats visa lēmuma vai tā daļas atcelšanai tikai tad, ja ir konstatēts, ka gadījumā, ja šī pārkāpuma nebūtu, apstrīdētajam lēmumam varētu būt atšķirīgs saturs⁵.

35. Kā uzskata Nīderlandes valdība, ja vismazākais pārkāpums, kas skar tiesības uz aizstāvību, pagarināšanas lēmuma izstrādē, lai cik mazsvarīgs tas nebūtu, noteikti novestu pie aizturēšanas atcelšanas, tas kaitētu “Atgriešanas” direktīvas iedarbībai un tādējādi – efektīvas atgriešanās politikas īstenošanai.

36. Tā uzskata, ka tiesību uz aizstāvību principa pārkāpuma seku noteikšana tādējādi atstāj iespēju interešu līdzsvarošanai, it īpaši, ja aizturēšanas pagarināšanas pasākuma lietderīgā iedarbība varētu tikt skarta neatgriezeniski. Kas attiecas uz pārkāpuma smagumu, Nīderlandes valdība norāda, ka ir jāpārbauda pārkāpuma raksturs, kā arī tā sekas attiecīgajai personai. Tā uzskata, ka pamatlietās tiesību uz aizstāvību pārkāpums bija ierobežots un ka attiecīgās G. k-ga un R. k-ga situācijas netika pasliktinātas, ņemot vērā, ka juridiski ir skaidrs, ka abos gadījumos aizturēšanas būtiskie nosacījumi tika ievēroti. Turklāt, kā uzskata Nīderlandes valdība, ir jāņem vērā vispārējās intereses, un it īpaši nepieciešamība cīnīties pret nelegālo imigrāciju, kā arī “Atgriešanas” direktīvas mērķis ieviest “efektīvu atgriešanas politiku”.

37. Tiesas sēdē Polijas valdība apgalvoja, ka, piemērojot procesuālās autonomijas principu, tiesību tikt uzklautam pārkāpuma sekas, piemērojot Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktu, veicot aizturēšanas pagarināšanas pasākumu atbilstīgi “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punktam, ir noteiktas nevis šajos noteikumos, bet valsts tiesībās. Ar citādu risinājumu tiktu pārkāpti subsidiaritātes princips un samērīguma princips. Kā uzskata šī valdība, “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punkts paredz tikai nepieciešamos nosacījumus aizturēšanas pagarināšanai, kā arī maksimālo ilgumu un pārējā daļā tieši norāda uz valsts tiesībām, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti līdzvērtības princips, efektivitātes princips un efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips. Kas attiecas uz procesuālo garantiju neievērošanas sekām, kā uzskata Polijas valdība, valsts tiesai tās esot jānovērtē atbilstīgi tās izskatāmās lietas saturam pilnībā. Tādējādi tai neesot automātiski jāatceļ lēmums, kas ir pieņemts, pārkāpjot tiesības uz aizstāvību, un tā varot ņemt vērā tādus citus faktorus kā šī pārkāpuma ietekme uz procesa iznākumu.

38. Komisija vispirms uzsver, ka brīvības atņemšanai aizturēšanas pasākuma ietvaros, piemērojot “Atgriešanas” direktīvu, lai cik radikāli tas varētu būt attiecīgajai personai, nav krimināltiesiska rakstura. Turklāt tā uzskata, ka, piemērojot atgriešanas procedūru, un it īpaši, pagarinot aizturēšanu, dalībvalstīm ir pienākums iepriekš uzklaut attiecīgās personas intereses, tomēr tā uzskata, ka no

5 — 1980. gada 10. jūlija spriedums lietā 30/78 *Distillers Company*/Komisija (*Recueil*, 2229. lpp., 26. punkts) (konkurences lieta), 1990. gada 21. marta spriedums lietā C-142/87 *Belģija*/Komisija (*Recueil*, I-959. lpp., 48. punkts) (valsts atbalsta lieta) un 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-194/99 P *Thyssen Stahl*/Komisija (*Recueil*, I-10821. lpp., 31. punkts) (konkurences lieta).

“Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punkta neizriet, ka tiesību uz iepriekšēju uzklauššanu pārkāpums paredz, ka attiecīgā persona nekavējoties ir jāatbrīvo. Ja tiek pārkāptas tiesības uz aizstāvību, esot tomēr iespējams līdzsvarot intereses. Tiesības uz aizstāvību neesot absolūtas prerogātas, un tām var piemērot ierobežojumus. Tādēļ Komisija uzskata, ka, lai noteiktu tiesību uz aizstāvību, konkrētāk, tiesību tikt iepriekš uzklauštam, pārkāpuma sekas, valsts tiesai ir jāspēj ņemt vērā visus lietas apstākļus.

39. Šajā ziņā tiesai esot jāņem vērā, pirmkārt, tiesību uz aizstāvību pārkāpuma smagums un iespēja pārkāpumu novērst, attiecīgā gadījumā ar jaunu lēmumu, un, otrkārt, vispārējās intereses, kam kalpo nelikumīgas uzturēšanās izbeigšana, un efektīva atgriešanas politika atbilstīgi “Atgriešanas” direktīvas preambulas 4. un 6. apsvērumam. Kā uzskata Komisija, apstiprinoša atbilde – bez niansēm – uz prejudiciālā jautājuma pirmo daļu tādējādi nozīmējot, ka attiecīgā persona, kura vēl arvien atbilst “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 1. un 4. punktā paredzētajiem atgriešanas nosacījumiem, ir uzreiz atbrīvojama, pat ja tiesību uz aizstāvību pārkāpums būtu ļoti ierobežots. Ņemot vērā tādas aizturēšanas nosacījumus, kādi ir definēti “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 1. punktā, esot iespējams, ka pārkāpuma novēršana ar jaunu, šoreiz pareizu, lēmumu par aizturēšanu nebūtu ļoti efektīva, jo attiecīgā persona starplaikā būtu varējusi aizbēgt un tādējādi kavēt atgriešanu.

40. Savukārt, kā uzskata Komisija, noraidošā atbilde uz šo prejudiciālā jautājuma pirmo daļu atstātu valsts tiesai rīcības brīvību, lai pilnībā novērtētu tiesību uz aizstāvību pārkāpuma smagumu. Valsts tiesa varot arī ņemt vērā eventuālo iespēju novērst pārkāpumu ar jaunu lēmumu vai ņemt vērā vispārējās intereses izbeigt nelikumīgo uzturēšanos un nodrošināt efektīvu atgriešanas politiku.

41. Kā uzskata Komisija, interešu līdzsvarošana nekādā gadījumā nevar novest pie tā, ka aizturēšanas un atgriešanas gadījumā vienmēr izšķirošās būtu vispārējās intereses. Valsts tiesai ir *in concreto* globāli jāapsver visas intereses attiecībā pret citām. Šajā konkrētajā novērtējumā valsts tiesai it īpaši ir jāņem vērā ne tikai pārkāpuma smagums, bet arī atbilstīgie faktori, uz kuriem administratīvā procesa laikā varētu būt norādījusi attiecīgā persona, un iespējamība, ka šie faktori varētu ietekmēt administratīvā procesa iznākumu. Šādu pieeju varētu piemērot *mutatis mutandis* Tiesas pieejai iepriekš minētajā spriedumā lietā *Distillers Company/Komisija konkurences tiesību jomā*. Komisija uzskata, ka lietas apstākļos, kad attiecīgās personas tika uzklauštas, bet nepareizi, un kad uzreiz nav redzami faktori, kas varētu ietekmēt administratīvā procesa iznākumu, valsts tiesa *in concreto* varētu nosvērt līdzsvaru par labu vispārējām interesēm.

VI – Analīze

A – Tiesību tikt uzklauštam pārkāpuma esamība

42. Vispirms ir jānorāda, ka iesniedzējtiesa ir lūgusi Tiesu spriest tikai par pārkāpuma, ko tā ir konstatējusi attiecībā uz G. k-ga un R. k-ga aizstāvības tiesībām, juridisko seku jautājumu, ņemot vērā Savienības tiesības.

43. Šajā ziņā Nīderlandes valdības paustās šaubas tās rakstveida apsvērumos⁶ nevar tikt ņemtas vērā, jo Tiesas atbild uz Savienības tiesību interpretācijas jautājumiem, pamatojoties gan uz tiesību aktiem, gan uz faktiem, kurus atbilstīgi savai atbildībai ir definējusi iesniedzējtiesa⁷.

6 — Lai gan tiesas sēdē šī valdība atzina atsevišķas iestādes kļūdas apstrīdēto lēmumu izstrādē.

7 — Pēc analogijas skat. 2010. gada 20. maija spriedumu lietā C-160/09 *Ioannis Katsivardas - Nikolaos Tsitsikas* (Krājums, I-4591. lpp., 27. punkts).

B – Tiesības tikt uzklautam Savienības tiesībās

44. Tiesību uz aizstāvību ievērošana ir Savienības tiesību pamatprincips un tiesības tikt uzklautam jebkurā procesā ir neatņemama sastāvdaļa. Tiesības tikt uzklautam ir noteiktas ne tikai Hartas 47. un 48. pantā, kuri nodrošina tiesību uz aizstāvību ievērošanu, kā arī tiesības uz taisnīgu procesu visos tiesas procesos, bet arī tās 41. pantā, kurš nodrošina tiesības uz labu pārvaldību⁸. Tiesības tikt uzklautam nodrošina katrai personai iespēju lietderīgi un efektīvi paust savu nostāju administratīvā procesā un pirms jebkāda lēmuma, kas varētu nelabvēlīgi skart tās intereses, pieņemšanas⁹.

45. Tiesas sēdē Nīderlandes valdība norādīja, ka Nīderlandes tiesībās ir paredzēta paātrinātā aizturēšanas pasākumu tiesiskuma tiesas kontrole¹⁰, tomēr tiesības uz tiesu šajā lietā netiek apstrīdētas. Turklāt norādīšu, ka, ja aizturēšanas vai aizturēšanas pagarināšanas pasākumus nosaka tiesu iestādes, Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts nav piemērojams. Tomēr pamatlietās aizturēšanas pagarināšanas pasākumus noteica administratīva institūcija – *Staatssecretaris*.

46. Neraugoties uz faktu, ka vispārējs izteiciens “tiesības uz aizstāvību” var (bet tas nav obligāti) iekļaut Hartas 41. un 47. pantā noteiktās tiesības, uzskatu, ka ar šiem noteikumiem paredzētās tiesības ir ļoti atšķirīgas un ir piemērojamas atšķirīgos kontekstos, proti, pirmās – administratīvā pirmstiesas kontekstā un otrās – strīda izšķiršanas tiesā kontekstā. No tā izriet, ka attiecīgās tiesības nevar tikt apvienotas, riskējot “aizslaucīt” indivīda tiesības tikt uzklautam, kad iestāde ir nodomājusi attiecībā uz viņu pieņemt viņam nelabvēlīgu aktu.

47. Savienības likumdevēja vēlme aizsargāt indivīdus visas procedūras garumā skaidri izriet no Hartas 41. un 47. panta formulējuma. Nekāds sakašējums nevar tikt uztaisīts no šīm abām ļoti atšķirīgajām tiesībām, pretējā gadījumā riskējot ieviest robu Hartas garantēto tiesību uz aizstāvību sistēmas turpinātībā.

48. Uzskatu, ka tas, ka valsts tiesa, piemērojot “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punktu, lemj par administratīvu iestāžu noteiktas aizturēšanas tiesiskumu, nevar ar atpakaļejošu spēku attiekties uz to, ka pēdējās minētās nav ievērojušas Hartas 41. pantu. Hartas 41. panta pārkāpums, ko administratīvās iestādes ir izdarījušas, pieņemot lēmumu pagarināt aizturēšanu, nevar tikt labots ar to vien, ka pēc tam būs pieejama tiesas kontrole.

49. Lai gan Tiesa pastāvīgajā judikatūrā jau sen ir noteikusi valsts iestāžu pienākumu ievērot tiesības tikt uzklautam, pirms tiek pieņemts lēmums, kas var nelabvēlīgi ietekmēt kādas personas intereses¹¹, Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts apstiprina šo pienākumu¹² un nosaka tam konstitucionālu vērtību.

50. Tā Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts nodrošina “ikviena[i] persona[i]” tiesības tikt uzklautai, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt.

51. Arī no šī noteikuma formulējuma izriet, ka tas ir piemērojams vispārēji un attiecas uz visām procedūrām, kuru rezultāts var būt nelabvēlīgs akts. Turklāt šis noteikums ir piemērojams, pat ja piemērojamajā tiesiskajā regulējumā nav tieši paredzēta šāda formalitāte¹³.

8 — Tiesas 2012. gada 22. novembra spriedums lietā C-277/11 *M.* (82. punkts).

9 — Turpat (87. punkts).

10 — Pamatlietās *G. k-gs* un *R. k-gs* vērsās *Rechtbank Den Haag*, kura sprieda par viņu aizturēšanas pagarināšanas tiesiskumu apmēram viena mēneša termiņā. Skat. šī viedokļa 16. un 17. punktu.

11 — It īpaši skat. 1996. gada 24. oktobra spriedumu lietā C-32/95 *P Komisija/Lisrestal* u.c. (*Recueil*, I-5373. lpp., 21. punkts), 2000. gada 28. marta spriedumu lietā C-7/98 *Krombach* (*Recueil*, I-1935. lpp., 42. punkts), 2000. gada 21. septembra spriedumu lietā C-462/98 *P Mediocurso/Komisija* (*Recueil*, I-7183. lpp., 36. punkts), 2005. gada 9. jūnija spriedumu lietā C-287/02 *Spānija/Komisija* (Krājums, I-5093. lpp., 37. punkts) un 2008. gada 18. decembra spriedumu lietā C-349/07 *Sopropé* (Krājums, I-10369. lpp., 37. punkts).

12 — Skat. 2013. gada 18. jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-584/10 *P*, C-593/10 *P* un C-595/10 *P* Komisija u.c./*Kadi* (99. punkts).

13 — Šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *M.* (84. un 86. punkts).

52. Ir acīmredzams, ka, piemērojot Hartas 51. pantu, tās 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir piemērojams kompetentajām valsts iestādēm, kad tās īsteno “Atgriešanas” direktīvu¹⁴. Uzskatu, ka it īpaši no iepriekš minētajiem spriedumiem lietās *Dokter* u.c. un *M.*, kā arī no spieduma lietā *Honeywell Aerospace*¹⁵ izriet, ka ne tikai valsts iestādēm ir jāievēro tiesības uz aizstāvību, kad tās īsteno Savienības tiesības, bet arī, ka, lai izvairītos no tā, ka šīs tiesības paliek uz papīra vai ir tikai tīrā formalitāte, attiecīgajām personām ir jāvar uz tām atsaukties tieši valstu tiesās.

53. Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā noteiktās tiesības tikt uzklusītam noteikti ir piemērojamas tiem pasākumiem par trešo valstu valstspiederīgo, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanas pagarināšanu, kurus pieņēmušas valsts iestādes, piemērojot valsts tiesību noteikumus, ar kuriem transponē “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punktu¹⁶. Šādi pasākumi, kuri rada trešo valstu valstspiederīgo, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi, brīvības atņemšanu, tiem nešaubāmi ir nelabvēlīgi.

54. Lai gan Komisija ir pareizi norādījusi, ka aizturēšanas pasākumiem, kas ir noteikti, piemērojot “Atgriešanas” direktīvas 15. pantu, nav krimināltiesiska rakstura¹⁷ un tie nav cietumsods, ir jāatgādina, ka Tiesa šajā spriedumā lietā *El Dridi* ir apstiprinājusi, ka aizturēšanas pasākuma izmantošana ir vismagākais brīvību ierobežojošais pasākums, ko atļauj “Atgriešanas” direktīva saistībā ar piespiedu izraidīšanas procedūru¹⁸. Tādēļ aizturēšanas pasākums, kurš, ja tam nav krimināltiesiska rakstura, tomēr ietver brīvības liegšanu pilnībā, ir paredzēts kā vispēdīgākais pasākums, kurš ir paredzēts tikai tam, ja lēmuma par atgriešanos izraidīšanas formā izpilde ir apdraudēta ar attiecīgās personas uzvedību. Šis pasākums ir stingri regulēts, piemērojot minētās direktīvas 15. un 16. pantu, it īpaši, lai nodrošinātu attiecīgo trešo valstu valstspiederīgo pamattiesību ievērošanu¹⁹. “Atgriešanas” direktīva, cenšoties izstrādāt ar kopīgiem standartiem pamatotu efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, rūpējas par to, lai attiecīgo personu atgriešanās notiktu humāni un pilnībā ievērojot viņu [to] cilvēktiesības un cieņu²⁰.

14 — Skat. “Atgriešanas” direktīvas 1. pantu un preambulas 24. apsvērumu.

15 — 2005. gada 20. janvāra spriedums lietā C-300/03 (Krājums, I-689. lpp.).

16 — Uzskatu, ka vārdi “saskaņā ar valsts tiesību aktiem” “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punktā attiecas tikai uz dalībvalstu pilnvarām noteikt iespējamā aizturēšanas pagarinājuma ilgumu maksimums 12 mēnešu garumā.

17 — Skat. šī viedokļa 38. punktu. Šajā ziņā skat. ģenerālvokāta J. Mazaka [*J. Mázak*] viedokli lietā *El Dridi* (2011. gada 28. aprīļa spriedums lietā C-61/11 PPU, Krājums, I-3015. lpp., 35. punkts).

18 — Minētā sprieduma 42. punkts. Principā priekšroka tiek dota brīvprātīgai atgriešanas lēmuma, kas pieņemts, piemērojot “Atgriešanas” direktīvas 6. panta 1. punktu, izpildei. “Atgriešanas” direktīvas 7. panta 1. punkts nosaka, ka šajā lēmumā paredz pienācīgu termiņu no 7 līdz 30 dienām brīvprātīgai izceļošanai. Situācijā, kad atgriešanās pienākums brīvprātīgai izceļošanai noteiktajā laika posmā nav izpildīts, no “Atgriešanas” direktīvas 8. panta 1. un 4. punkta izriet, ka ar mērķi nodrošināt atgriešanas procedūru efektivitāti šie noteikumi dalībvalstij, kura ir pieņēmusi atgriešanas lēmumu attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, nosaka pienākumu veikt izraidīšanu – veicot visus vajadzīgos pasākumus, tai skaitā, vajadzības gadījumā, piespiedu līdzekļus – samērīgā veidā, un it īpaši ievērojot pamattiesības. Šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *El Dridi* (36.–38. punkts).

19 — Šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *El Dridi* (42. punkts).

20 — Skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *El Dridi* (31. punkts) un “Atgriešanas” direktīvas preambulas 2. apsvērumu.

55. Šajā brīdī es gribētu stingri uzsvērt, ka atšķirībā no Nīderlandes valdības²¹ un Komisijas²² argumentiem nevienā gadījumā konstatētais tiesību tikt uzklaušītam pārkāpums aizturēšanas pagarināšanas pasākuma veikšanā, piemērojot “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punktu, nevar tikt uzskatīts par šo tiesību “mazsvarīgu” vai “ierobežotu” pārkāpumu. Tāpat kā norādīts *G. k-ga*²³ apsvērumos, uzskatu, ka tiesības uz brīvību ir vienas no cilvēka visfundamentālākajām tiesībām²⁴. Lai gan šīs tiesības nav absolūtas un tām ir zināmi ierobežojumi, tostarp nelegālās imigrācijas jomā, kā tās ir šajā lietā, katrā valsts iestāžu lēmumā, kas ir pieņemts, pamatojoties uz šiem ierobežojumiem, ir stingri jāievēro visi šiem ierobežojumiem noteiktie tiesiskie nosacījumi.

56. Turklāt pretēji tam, ko norāda Nīderlandes valdība²⁵ un Komisija²⁶, uzskatu, ka Tiesas pamatojums iepriekš minētā sprieduma lietā *Distillers Company*/Komisija 26. punktā, saskaņā ar kuru procesuāls pārkāpums rada visa lēmuma vai tā daļas atcelšanu tikai tad, ja ir pierādīts, ka, nepastāvot šādam pārkāpumam, apstrīdētajam lēmumam varētu būt cits saturs, nebūtu piemērojams pēc analogijas attiecībā uz tik ierobežojošu personas brīvību pasākumu kā aizturēšana.

57. Principā apgalvojums, ka attiecīgo personu uzklaušīšana nebūtu varējusi ietekmēt attiecīgās procedūras iznākumu, nevar tikt pieņemts, pretējā gadījumā riskējot apdraudēt tiesību uz aizstāvību pašu saturu, it īpaši tādēļ, ka šāds apgalvojums nav nekādi ticis pamatots.

C – Par tiesību tikt uzklaušītam pārkāpuma sekām

1. Primāri

58. Tā tam esot, pat ja tā nerunātu par mazsvarīgu pārkāpumu, Nīderlandes valdība apgalvo, ka tiesību uz aizstāvību principa neievērošanas juridiskās sekas tiek regulētas ar valsts tiesībām²⁷. Kā uzskata šī valdība, “Atgriešanas” direktīvā nav noteikuma, kas precizētu juridiskās sekas, kas valsts tiesnesim būtu jānosaka attiecībā uz tiesību uz aizstāvību principa pārkāpumu, izstrādājot pagarināšanas pasākumu šīs direktīvas 15. panta 6. punkta izpratnē. Tā uzskata, ka no iepriekš minētā sprieduma lietā *Sopropé* 38. punkta izriet, ka, ja nav Savienības tiesībās noteiktu normu, valsts tiesai ir jāprecizē juridiskās sekas, kas nosakāmas tiesību uz aizstāvību principa pārkāpumam, ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus.

59. Es nepiekrītu šādai analīzei.

60. Kā tas nešaubīgi izriet no iepriekš minētā sprieduma lietā *Sopropé* 38. punkta, procesuālās autonomijas princips ir piemērojams vienīgi tad, ja Savienības tiesībās nav noteikta tiesiskā regulējuma piemērošanas kārtība, kura tādējādi izriet no dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas²⁸.

21 — Skat. šī viedokļa 35. un 36. punktu.

22 — Skat. šī viedokļa 39. punktu.

23 — Skat. šī viedokļa 29. punktu.

24 — Skat. Hartas 6. pantu. Turklāt Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5. pantā ar nosaukumu “Tiesības uz brīvību un drošību” noteikts:

“1.

Ikvienam ir tiesības uz brīvību un drošību. Nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot sekojošos gadījumos un likumā noteiktā kārtībā:

[..]

f) ja likumīgi tiek aizturēta vai apcietināta kāda persona ar nolūku neļaut šai personai nelikumīgi ieceļot valstī, vai ja attiecībā pret kādu personu tiek veiktas darbības ar nolūku šo personu deportēt vai izraidīt no valsts.

[..]”

25 — Skat. šī viedokļa 34. punktu.

26 — Skat. šī viedokļa 41. punktu.

27 — Skat. šī viedokļa 34. punktu.

28 — Šī sprieduma lietā *Sopropé* 38. punktā Tiesa noteica, ka “attiecībā uz [tiesību uz aizstāvību ievērošanas] principa īstenošanu un, konkrētāk, uz termiņiem tiesību uz aizstāvību izmantošanai jāprecizē, ka, ja kā pamata lietā tie nav noteikti Kopienų tiesību normās, uz tiem attiecas valsts tiesības ar nosacījumu, ka, pirmkārt, tie ir tādi paši kā termiņi, kas noteikti privātpersonām vai uzņēmumiem salīdzināmās valsts tiesību situācijās, un, otrkārt, tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu Kopienų tiesībās noteikto tiesību uz aizstāvību izmantošanu”.

61. Pat ja runa ir par retu gadījumu, kad Savienības tiesības pašas paredz sodu par nelikumību²⁹, man šķiet, ka šajā lietā juridiskās sekas, kas valsts tiesnesim ir jānosaka par Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā paredzēto tiesību tikt uzklausītam pārkāpumu, pagarinot trešās valsts valstspiederīgā, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanu, ir noteiktas “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punktā.

62. “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punkts tieši un skaidri paredz, ka “attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo nekavējoties atbrīvo, ja turēšana apsardzībā [aizturēšana] nav likumīg[a]”.

63. Šis obligātais noteikums neatstāj nekādu rīcības brīvību dalībvalstīm un atspoguļo Savienības likumdevēja skaidru vēlmi nodrošināt, ka nevienam trešās valsts valstspiederīgajam, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, nevar atņemt brīvību, neievērojot tiesības.

64. Kā uzskata Komisija, “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punkts neparedzot tiesību tikt uzklausītam pārkāpuma, veicot pagarināšanas pasākumu, juridiskās sekas, jo šis noteikums attiecas tikai uz pamatnosacījumiem³⁰, kuri ir jāizpilda, lai noteiktu aizturēšanu vai tās pagarinājumu, “un nevis uz lēmumu, kas pie tā noved”. Nevaru piekrist šādai “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punkta interpretācijai, kas izslēdz pamattiesību ievērošanu no jautājuma, vai runa ir par “likumīgu aizturēšanu”. Turklāt nesaprotu nošķirumu, ko tiesas sēdē veica Komisija starp aizturēšanas likumību un lēmuma, ar kuru nosaka aizturēšanu, likumību. Es nesaprotu, kā aizturēšana joprojām var būt likumīga, ja lēmums, ar ko nosaka aizturēšanu, tāds nav.

65. Tādējādi ierosinu Tiesai atbildēt uz prejudiciālo jautājumu tādējādi, ka valsts iestādes izdarīts vispārējā tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa pārkāpums (šajā gadījumā tiesību tikt uzklausītam, kuras paredzētas Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā, pārkāpums), izstrādājot aizturēšanas pagarinājuma pasākumu “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 6. punkta izpratnē, paredz šī pasākuma atcelšanu un nekavējošu attiecīgās personas atbrīvošanu, piemērojot “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punktu.

2. Pakārtoti

66. Gadījumā, ja Tiesa nepiekrīstu šādai “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 2. punkta, kā arī Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkta interpretācijai, man jāanalizē Tiesas judikatūra par sekām, kas izriet no tiesību uz aizstāvību un, konkrētāk, tiesību tikt uzklausītam valsts administratīvā procesā, ar ko ievieš Savienības tiesības, pārkāpuma konstatācijas, lai noteiktu tiesības, kādas no šī pārkāpuma cietušais var iegūt.

67. Nespriedišu par interešu līdzsvarošanu, kā to piedāvā iesniedzējtiesa. Kā tas izriet no tiesneša ziņotāja pārdomām tiesas sēdē, šis jēdziens rada apjukumu it īpaši attiecībā uz salīdzināmajiem faktoriem vai interesēm – jautājums, kas netika paskaidrots tiesas sēdē.

68. Lai gan, kā uzskata Tiesa, vispārējā norma ir skaidra – apstrīdēto lēmumu automātiska atcelšana³¹, pastāvīgā judikatūra ir arī tāda, ka tiesību tikt uzklausītam ievērošana nav absolūta prasība un var tikt ierobežota ar nosacījumu, ka ierobežojumi tiešām atbilst vispārēju interešu mērķiem, kas ir aplūkotajam pasākumam, un, ņemot vērā iecerēto mērķi, nav nesamērīga iejaukšanās, kas apdraud tādējādi garantēto tiesību pašu saturu³².

29 — Iepriekš minētā sprieduma lietā *El Dridi* 47. punktā Tiesa nosprieda, ka “[“Atgriešanas”] direktīvas 15. un 16. pants ir bez nosacījumiem un pietiekami precīzi, lai nebūtu nepieciešami nekādi konkrēti papildu elementi to ieviešanai dalībvalstīs”.

30 — Protī, “Atgriešanas” direktīvas 15. panta 1. punktā noteiktie būtiskie nosacījumi, tādi kā bēgšanas risks vai izvairīšanās no atgriešanas vai atgriešanas procedūras.

31 — Skat. spriedumu lietā Komisija/*Lisrestal* (minēts iepriekš, 45. punkts), spriedumu lietā *Mediocrurso*/Komisija (minēts iepriekš, 50. punkts) un 1994. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-135/92 *Fiskano*/Komisija (*Recueil*, I-2885. lpp., 44. punkts).

32 — Šajā ziņā skat. spriedumu lietā *Dokter* u.c. (minēts iepriekš, 75. punkts un tajā minētā judikatūra).

69. Tā lielas steidzamības gadījumos un gadījumos, kad to prasa primāri apsvērumi, gan valsts, gan Savienības iestādes var noteikt individuālus pasākumus, kuri nelabvēlīgi skar personas, pirms tam nesaņemot iepriekšēju viedokli.

70. Tā Tiesa ir nospriedusi, ka tiesību tikt uzklaušītam ierobežojums var tikt pamatots un tādējādi pieļauts, ja sabiedrības veselību apdraud nagu un mutes sērga vai ja sabiedrības drošību apdraud terorisma draudi.

71. Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Dokter* u.c. Tiesa nosprieda, ka, ņemot vērā mutes un nagu sērgas ārkārtīgi lielo lipīgumu un nepieciešamību ātri un efektīvi pret to cīnīties, lai aizsargātu sabiedrības veselību, kompetentā iestāde varēja veikt šajā nolūkā pienācīgus pasākumus, visām personām pirms tam neuzzinot par faktiem un dokumentiem, ar kuriem tika pamatoti šie pasākumi, ne arī ieņemot nostāju par šādiem faktiem un dokumentiem. Kā uzskata Tiesa, šāds ierobežojums nerada nesamērīgu iejaukšanos, kāds būtu tad, ja šīm personām būtu liegta iespēja apstrīdēt šos pasākumus vēlākā procedūrā un tās ietvaros lietderīgi paust savu nostāju³³.

72. Turklāt savā spriedumā lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran*³⁴ Tiesa atgādināja, ka pamattiesību uz aizstāvības tiesību ievērošanu izņēmums var tikt pieļauts attiecībā uz sākotnējiem lēmumiem par līdzekļu iesaldēšanu pret personām un organizācijām, kuras ir saistītas ar teroristu tīklu.

73. Šie pasākumi, kas veikti, neuzklausot attiecīgās personas, ir pamatoti ar nepieciešamību nodrošināt līdzekļu iesaldēšanas pasākumu efektivitāti un nešaubīgi – ar primāriem apsvērumiem, kas skar Savienības un tās dalībvalstu drošību un starptautiskās attiecības³⁵. Tomēr Tiesa ir nospriedusi, ka šīm iestādēm ir jāpaziņo attiecīgajām personām faktori, kas pamato šos pasākumus, un jāuzklausā tās, vai tas būtu vienlaicīgi ar pasākumu noteikšanu vai uzreiz pēc tās³⁶.

74. Lai gan es piekrītu, kā to norāda Nīderlandes valdība, argumentam, ka ir jāņem vērā visi lietas apstākļi, uzskatu kā *G. k-gs*³⁷, ka ārkārtas apstākļu, kuriem raksturīga liela un ārkārtas steidzamība un kuri bija iepriekš minētajos spriedumos apvienotajās lietās *Kadi I* un lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran* saistībā ar līdzekļu iesaldēšanas pasākumiem vai iepriekš minētajā spriedumā lietā *Dokter* u.c. saistībā ar mutes un nagu sērgu, kas pamatoja tiesību tikt uzklaušītam ierobežojumus, pamatlietās nav.

75. Pirmkārt, globālie terorisma draudi, kādēļ steidzīgi jāveic līdzekļu iesaldēšanas pasākumi, un būtiskais risks sabiedrības veselībai, ko ietver mutes un nagu sērga, nav tādas pašas pakāpes risks kā trešās valsts valstspiederīgā, kurš nelikumīgu uzturas dalībvalstī, aizbēgšanas risks.

76. Turklāt, kā to norāda *R. k-gs*, nekas neliedza Nīderlandes iestādēm reāli iepriekš uzklaušīt attiecīgās personas, lai veiktu aizturēšanas pagarinājuma pasākumus, kas ir procesuāla garantija, ko nav grūti īstenot, vēl jo vairāk tādēļ, ka nebija nekādas steidzamības, jo attiecīgās personas jau bija aizturētas un tādējādi neradīja bēgšanas risku³⁸.

33 — Turpat (76. punkts).

34 — 2011. gada 21. decembra spriedums lietā C-27/09 P (Krājums, I-13427. lpp., 61.–67. punkts).

35 — Spriedumi apvienotajās lietās *Kadi I* (342. punkts) un lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran* (minēts iepriekš, 67. punkts).

36 — Spriedumi apvienotajās lietās *Kadi I* (345. punkts) un lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran* (minēts iepriekš, 61. punkts).

37 — Skat. šī viedokļa 29. punktu.

38 — Šajā ziņā analogijas labad norādišu, ka Tiesa ir nospriedusi, ka pēc sekojoša lēmuma par līdzekļu iesaldēšanu, ar kuru tiek atstāti spēkā pasākumi, kas noteikti attiecībā uz kādu personu vai organizāciju (lēmums, kas ir salīdzināms ar lēmumu par aizturēšanas pagarināšanu, par kādiem ir pamatlietas), pārsteiguma efekts vairs nav nepieciešams, lai nodrošinātu pasākumu efektivitāti, kādēļ principā pirms šādu pasākumu noteikšanas būtu jāpaziņo par inkriminētajiem faktiem, kā arī attiecīgajai personai vai organizācijai ir jābūt iespējai tikt uzklaušītai (spriedums lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran*, minēts iepriekš, 62. punkts).

77. Visbeidzot, no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem nekādi neizriet, ka *G.* k-gs un *R.* k-gs būtu centušies ļaunprātīgi izmantot ar "Atgriešanas" direktīvu noteiktās procedūras, tajā skaitā noteikumus par aizturēšanas pasākumiem, ar mērķi veicināt to attiecīgo tiesību pārkāpumu pamatlietās.

78. Otrkārt, tiesību uz īpašumu ierobežojumi, par kuriem bija iepriekš minētie spriedumi lietā *Dokter* u.c., apvienotajās lietās *Kadi* I, kā arī lietā *Francija/People's Mojahedin Organization of Iran*, nav salīdzināmi ar tik ekstrēmu vai, kā uzskata Komisija, "radikālu"³⁹ pasākumu, kā brīvības atņemšanas pagarinājums par 12 mēnešiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri uzturas nelikumīgi.

79. Treškārt, tādu apstākļu esamība, ar kuriem varētu pamatot pasākumu veikšanu, pārkāpjot tiesības tikt uzklautam, ir jāpārbauda, veicot šādus pasākumus, nevis pēc tam.

80. Uzskatu, ka pamattiesību pārkāpuma seku grozīšana nevar kalpot tam, lai pēc tam novērstu šādu pārkāpumu, ja nav primāru apsvērumu, veicot apstrīdētos pasākumus.

81. Ņemot vērā Tiesas judikatūru un tādus apstākļus, kādi ir pamatlietās, tiesību tikt uzklautam pārkāpums nevar radīt neko citu kā vien apstrīdēto lēmumu atcelšanu un attiecīgo personu atbrīvošanu.

D – Alternatīva?

82. Papildus iesniedzējtiesas paredzētajām sekām, proti, apstrīdēto lēmumu atcelšanai, kam seko attiecīgo personu atbrīvošana vai šo lēmumu atstāšana spēkā un tādējādi viņu paturēšana, tiesas sēdē tika norādīts trešais ceļš, proti, apstrīdēto lēmumu atcelšana un vienlaicīga jaunu tiesisku lēmumu pieņemšana (vai jaunu administratīvu lēmumu pieņemšana pirms apstrīdēto lēmumu pieņemšanas).

83. Tiesa pati iepriekš minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Kadi* I atzina iespēju mīkstināt lēmuma, ar kuru tiek pārkāptas tiesības tikt uzklautam, juridiskās sekas.

84. Iepriekš minētā sprieduma apvienotajās lietās *Kadi* I 373.–376. punktā Tiesa, ņemot vērā līdzekļu iesaldēšanas pasākumu nopietnās un neatgriezeniskās sekas, atstāja spēkā, pārkāpjot tiesības tikt uzklautam, veikto pasākumu iedarbību uz īsu laikposmu, lai ļautu iestādēm novērst konstatētos pārkāpumus.

85. Vispirms norādīšu, ka šāds risinājums attiecās uz sākotnējiem līdzekļu iesaldēšanas pasākumiem, kur bija nepieciešams pārsteiguma efekts, kas tā nav šajā lietā. Tomēr īpaši norādīšu, kā tas tika apstiprināts tiesas sēdē un kā to norāda iesniedzējtiesa, gan attiecībā uz lēmumu par aizturēšanu, gan attiecībā uz lēmumu to pagarināt, *Staatssecretaris* valsts tiesībās šādu pilnvaru nav⁴⁰.

VII – Secinājumi

86. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Raad van State* uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

Primāri, jebkuras personas tiesību tikt uzklautam, kas paredzētas Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā, pārkāpums no administratīvās iestādes puses, pirms pret viņu tiek pieņemts nelabvēlīgi skarošs individuāls lēmums, kas izdarīts, izstrādājot aizturēšanas pagarināšanas pasākumu atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvas 2008/115/EK par

39 — Skat. šī viedokļa 38. punktu.

40 — Skat. šī viedokļa 23. punktu.

kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, 15. panta 6. punktu rada šī pasākuma atcelšanu un tūlītēju attiecīgās personas atbrīvošanu, piemērojot šīs direktīvas 15. panta 2. punktu.

Pakārtoti, Tiesas judikatūra par sekām, kas paredzamas Savienības tiesībās tiesību tikt uzklusītam pārkāpumam, tādos gadījumos kā pamatlietās paredz atcelt apstrīdētos lēmumus par aizturēšanas pagarinājumu un atbrīvot trešo valstu valstspiederīgos, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi.